

Respect voor Voetius was het, toen Prof. Greijdanus aanwees dat in diens leven twee lijnen loopen: de lijn der beginselen, verantwoord uit de Schrift, en de lijn der praktijk, hier en daar, die hem soms in strijd met zijn eigen beginselen deed handelen. En ondermijning van dit respect was het, toen een hooggeleerd criticus van Prof. Greijdanus daartegen opmerkte: dat is een ingaan tegen Voetius. En zoo is het ook met onze doorlopende praxis. Als een synode den éénen keer zegt: een synode is geen wetenschappelijk college, en daarom kunnen wij niet beslissen over het Kamper promotierecht, en een andere synode zegt: deze en die schorsingspraxis is verdedigd door „de beste canonici”, en dus als kerkelijke vergadering een wetenschappelijk oordeel velt niet over de kerkorde, doch over geleerden van het kerkrecht, en dan mede op grond van zulk een puur wetenschappelijke overweging kiest voor een tuchtrechtelijke praxis, die volgens andere wetenschappelijke canonici principieel veroordeelenswaardig is, en die bovendien in tijden van kerk-crisis en van kerkelijke reformatie voor Gods heilig aangezicht ten stelligste is weersproken en in gebeden en psalmgezangen is vervloekt — het woord is niet te sterk —, dan plaatst zulk een vergadering ons voor tweeërlei lijn. Ze wacht zelf niet eens af, welke der twee lijnen in nieuwe beslissing door de gezamenlijke kerken zou aanvaard worden, en brengt zoo dus zelf ons allen in de onaangename situatie van te moeten kiezen tusschen de eene en de andere lijn. En dan zeggen wij vrijmoedig: ieder, die een appel op de kerkrechtelijke praxis van Rutgers, Kuiper, de doeleante afwijst als uiting van gebrek aan respect voor de kerkelijke vergaderingen, is bezig, het boze oog, het „lodder-oog” te proclameren — natuurlijk zonder het zelf te willen — als het goede oog. Maar de vrije consciëntie van wie onder zijn broeders in de vrijheid van Christus stáát (recht op staat) zal tot spreken, en tot tegenspreken verplicht zijn. Want hij brengt niet wat nieuws, hij neemt geen plaats onder de „innovatores” (de lieden die „nieuwigheden” in de kerk bedektelijk invoeren), doch beroept zich op het oude, dat met gemeen accoord aanvaard is. Het respect voor de meerdere vergaderingen heeft bij hem zijn goede oefening gevonden; want de meerdere vergaderingen zijn te respecteren, niet om der personen doch „om des werks wille”. En dat werk zal daarom te toetsen zijn; anders wordt de gemeenschap van profeten, priesters en koningen ontbonden en wordt het ambt aller geloovigen, dat altijd de kracht was van het gereformeerde leven in dagen van reformatie, beroofd van zijn konkreten dienst in konkrete situaties.

Het komt er op aan, elkaar goed te verstaan. En daarom willen we volgende week in een slot-artikel nog enkele opmerkingen ten beste geven.

(Slot volgt.)

K. S.

De zelfstandigheid der plaatselijke kerk. (IV.)

Alles wat tot heden gezegd is over de zelfstandigheid der plaatselijke kerk doet niet te kort aan het gezag der meerdere vergaderingen.

De belijdenis als accoord van gemeenschap legt aan de meerdere vergadering in de Geref. Kerken de roeping op, om toe te zien, dat de belijdenis door de kerken gehandhaafd wordt.

POPULAIR-WETEN- SCHAPPELIJKE SCHILSEN

Over „isolement” en nog wat.

IV. (Slot.)

Kuyper's opvatting van isolement is in hoofdzaak gelijk aan die van Groen. Maar toch is er een opmerkelijk onderscheid.

Men merkt dit onderscheid reeds bij oppervlakkige vergelijking van heider levensloop en levensstrijd.

Groen wilde zijn afvallige bondgenooten eigenlijk nooit loslaten. Alleen in het alleruiterste geval sneed hij het tafellaken tusschen hen en zich door. Groen leed, naar eens typerend is gezegd, aan een „vrijwillige blindheid”, waardoor hij een principieel verschil tusschen zich en zijn geloofsgenooten nooit wilde zien. Hij dacht altijd, dat verdere studie en nadenken de eenheid weer zou herstellen. Ieder onbevooroordeeld onderzoeker zal dan ook moeten erkennen, dat de breuk tusschen Groen en de „dissentieerende broeders” nooit door den „Veldheer zonder leger” is gewild of geforceerd.

Geheel anders evenwel is het bij Kuyper. Hij doorzag iedere situatie met het oog van een veldheer — en wilde men niet meedoen in den strijd, dien hij voeren zou, dan brak hij resoluut. Kuyper's dochter heeft eens volkomen naar waarheid gezegd, dat de eerste regel van Kuyper's strijdsmethode was „het prijsgeven van bondgenooten, die de zuiverheid van het beginsel niet boven alles stelden — en den steun voor zijn actie zoeken niet in het aantal, maar in de beginselvastheid zijner medestrijders, omdat alleen beginselvastheid heldenkracht geeft”¹⁾.

Zoo kwam Kuyper er van zelf toe het isolement t.a.v. het beginsel door te trekken tot het isolement van de Gereformeerde volksgroep. Natuurlijk was dit isolement voor Kuyper geen einddoel van zijn worsteling. Hij bedoelde een zoo breed en diep mogelijke doorwerking der Gereformeerde beginselen. Hij zocht ten slotte heel het volk. Maar het was Kuyper's innige overtuiging, dat de door hem beleden beginselen

Wanneer er een predikant is, die hieraan niet voldoet, maar van de Heilige Schrift afwijkt, zoo stelt hij zich, krachtens zijn belofte in 't onderteekeningensformulier, ipso facto buiten het kerkverband, en een kerk, die op de afwijkende lijn meegaat, doet evenzoo.

Het opzicht van de meerdere vergadering, dat nooit eigenmachtig dwingend ingrijpend wordt, geldt ook voor de dingen, die betreffen het handhaven der orde in de plaatselijke kerken, en het voldoen aan de te samen opgenomen verplichtingen.

De meerdere vergadering heeft dan niet alleen het recht, maar den plicht om zulk een kerk of zulk een ambtsdrager terdege te kapitelen, omdat in al die dingen een breken ligt van het kerkverband en dus ontrouw aan het eigen woord van belofte, wat in zijn Kerk bijzonder in strijd is met de eer van Christus. Dien ze vertegenwoordigen, en naar Wien ze zich noemen. Zulk een vermanend optreden is ook tucht, en de meerdere vergadering heeft tegenover zulk een kerk ook macht. Want achter al deze vermaningen ligt de beschuldiging van ontrouw en op grond daarvan ook in de verte de bedreiging met uitscheiding uit het kerkverband, wat een zeer zware straf is.

Het is echter duidelijk, dat dit gezag van de meerdere vergadering zich nimmer boven het ambt in zulk een plaatselijke kerk mag stellen of in haar interne particuliere aangelegenheden eigenmachtig mag ingrijpen. Daarmee zou de meerdere vergadering de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk aantasten en feitelijk opheffen. Immers vast staat wel, dat wanneer de synode macht heeft van bovenaf ambtsdragers af te zetten, zij ook wel in alle andere aangelegenheden gebiedend mag optreden, en hiermee is de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk finaal weg. Dan staat er een hogere gebiedende menselijke macht boven de ambten, die zeer gemakkelijk ontaardt in een ander gezag dan dat van 't Woord. Het kerkverband heeft steeds te handelen met de kerk als geheel, die zich als zodanig bij het kerkverband heeft gevoegd. Dus heeft de meerdere vergadering zich niet eigenmachtig in de plaats te stellen van den kerkeraad, om zich te mengen in de interne aangelegenheden van de gemeente en te heerschen over het ambt. Op dezelfde wijze, mutatis mutandis, zooals ook de kerkeraad zich niet mengt in de particuliere aangelegenheden van de leden. Dit is een verwarring der terreinen.

Daartegenover mag aan de meerdere vergaderingen als eisch gesteld worden, dat zij niet alleen de zelfstandigheid der plaatselijke kerk zullen eerbiedigen, maar erop zullen werken, dat dit beginsel sterk aan de kerken worde ingescherpt.

Op deze wijze wordt opvoedend gewerkt en wordt aan ambtsdragers en gemeente de eigen verantwoordelijkheid ingeprent.

Er moet gewaakt worden tegen alle overheersching van vreemde machten in de plaatselijke kerk, en de ambtsdragers hebben ook zelf de volle onderwerping aan de Heilige Schrift als Gods Woord te beoefenen.

Hierarchie toch brengt onmiddellijk het gevaar mee, dat het gezag van Christus, dat zeer teer is, verdrongen wordt. Dit gedooft geen enkel gezag naast of boven zich, noch van menselijke dwaling, noch van menselijke

het sterkst op het volk zouden inwerken door het isolement der Gereformeerde volksgroep. Een Calvinistisch volksdeel, hecht aaneengesloten, levend uit één geloof, geleid door één beginsel, zich principieel zoo scherp mogelijk isoleerend t.o. wie door andere beginselen worden beheerscht, zou tot een onmetelijken zegen kunnen zijn. Ieder compromis moet geweigerd, iedere samenwerking, waarbij het beginsel in het gedrang komt, moet afgevoerd en tegelijk moet rusteloos gearheid, gepropageerd en met alle geoorloofde middelen invloed geoefend — zoo alleen kan en mag de principiële worsteling worden gevoerd.

Wat bij Groen dus meer een gevolg was, dat hij nooit zocht, werd bij Kuyper een bewust doorgevoerde daad.

Er is dus bij Kuyper het con amore aanvaarde isolement der beginselen, maar daarbij, daarmee in verband ook het opzettelijk gewilde isolement van het Calvinistische volksdeel. Zoo alleen was het in staat tot een energieken geloofsstrijd, welke voor het gansche volk ten zegen zou kunnen worden.

2

Het aanvaarden en zoeken van dit isolement geschiedde natuurlijk niet onbewust of min of meer door de omstandigheden daartoe gedrongen! Hoe zou zoo iets bij Kuyper met den adelaarsblik mogelijk zijn? Neen met groote duidelijkheid heeft hij die isolementstactiek gepropageerd. En dan niet maar in krantenartikel of vluchtige brochure! Ze werd geteekend juist in zijn academische oraties. Zoo lezen we in „Souvereiniteit in eigen kring”, dat in Nederland door den Reveil weer een eigen kring stond, waarin een ander Souverein dan de aardsche macht werd aangebeden. Aldus werd „ook in ons vaderland, het volksdeel, dat den Messias huldigt, de pars Christiana, haars ondanks een nationale partij. Geen factie, d.i. een gemaakte groep; geen fractie, d.i. een afgebroken stuk; maar volks-partij, d.i. volksdeel, naar het in partes dilabi, „in deelen uiteenvallen, van wat uit die deelen bestaat”; om, mocht het zijn, door dat tijdelijk deelen weer het geheel, weér de heertijke volks-eenheid te bezielen voor hooger ideaal”²⁾.

Nog breder, dieper, dringender vinden we dit alles betoogd in Kuyper's grootsche rede „De Verflauwing der Grenzen”.

heerschappij, want alle macht moet ondergeschikt zijn aan het Woord. Elke macht, die wederrechtelijk in de kerk indringt, verdringt Hem. Gevolg is ook, dat de ambtsdragers, die zulke hogere machten toelaten en erkennen, er heel gemakkelijk toe komen, om de verantwoordelijkheid te schuiven op die hogere machten en het besef van aansprakelijkheid krachtens hun eed voor God verliezen. Zoo is het overal gegaan waar priester- of synodemacht over de kerk de heerschappij heeft gekregen.

Dit groote gevaar was door de kerken der Hervorming in de 16de eeuw van de zijde van Rome aan den lijve ondervonden.

Vandaar dat men doodsbang was, om weer hogere machten te krijgen boven de ambten. Daar kwam het uit voort, dat de synode van Wesel 1568 en later die van Embden 1571 (in navolging van de Fransche K. O. 1559) reeds zoo scherp vooropstelde: „Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere eenige heerschappij voeren” (thans art. 84 K. O.).

Een ander voorbeeld van deze vrees voor insluipende hiërarchie levert het feit, dat in het oorspronkelijke ontwerp van Wesel (art. 18) was opgenomen de bepaling: „Geen ambtsdrager mag de kerk verlaten tenzij met toestaan van de classis”. Maar in het volgende is deze bepaling vervangen door dit: „Nochtans staan wij de classicale vergadering hierin geen recht toe over eenige kerk of hare diensten, tenzij dat dezelve dat van-zelf zullen toestemmen, opdat de kerke niet tegens haar dank berooft worde van haar recht ende gesach”. (Lohman en Rutgers, „Rechtsbevoegdheid”). Men wilde dat de kerkeraad in alle zaken de hoofdpersoon zou zijn.

Diezelfde vrees voor het insluipen van onrechtmatige machten komt óók weer uit, na de vrijmaking der Geref. Kerken in Nederland van het synodale juk. Als een bewijs hiervan zou ik kunnen aanvoeren hetgeen voorviel op het ouderlingencongres. (1888), dat samengeroepen was door Dr W. v. d. Bergh. Toen werd uitgesproken, dat de ouderlingen als regel levenslang mochten en moesten dienen. Daar tegen kwam Prof. Rutgers in verzet: „Onze vaders”, zoo zeide hij, „stelden slechts een dienen van twee jaren achtereens, omdat de kerk niemand dien last langer mocht opleggen en men huiverig was voor een nieuwe hiërarchie”.

...

Het is dan ook geen wonder, dat velen er vreemd van ophooren, nu in onze dagen binnen de Gereformeerde Kerken weergesproken wordt van hogere machten boven de ambten in de plaatselijke kerk.

Van alle verschijnselen, die wijzen in deze richting, noemen we alleen maar de dissertatie van Dr M. Bouwman: „Voetius over het gezag der Synoden”.

De hoofdstelling van Dr Bouwman luidt: „De meerdere vergadering heeft niet een mindere of lagere macht, doch een meerdere of hogere macht dan de Kerkeraad”.

Als Kuyper deze rede houdt, ziet hij angstwekkend groot en dreigend de vergiftigende macht van het Pantheïsme in het leven der menschheid doordringen. „De toestand der geloovige Christenheid is op dit oogenblik niet zoo ongelijk aan dien van Frankrijk na Sedan en Gravelotte. De aanval, dien we te doorstaan hadden, is op niet één punt zegevierend afgeslagen. Veste na veste is prijsgegeven. Verraad is slag op slag in eigen boezem gepleegd. En vreugdedronken profeteert de vijand reeds den komenden dag van onzen volkomen ondergang”³⁾.

En wat kan naar Kuyper's oordeel alleen redding geven? Niet de Apologetiek, die alleen op afweer bedacht is. Ook niet de Vermittelings-theologie, die het monster-huwelijk tusschen Christendom en moderne, godloze wetenschap wil tot stand brengen. En evenmin de Dualisten, die religie en wetenschap uit elkander scheuren en elk een eigen „terrein” toewijzen, hermetisch van elkaar afgescheiden.

Neen — „steeds is, waar verzet doeltreffend bleek, dan ook een geheel andere en veel veiliger weg ingeslagen. God roept Abraham uit Ur; scheidt Israël van de volken af; en werpt aldus in het leven zelf een dam op tegen den vloed van het Paganisme. Christus komt en vormt in dat Israël een eigen levenskring, die door afscheiding van de wereld tot overwinning op den geest dier wereld wordt bekwaamd. En ook in de 16e eeuw is het nogmaals een zich terugtrekken op eigen gecreëerd terrein, om in dien eigen levenskring de kracht te herwinnen, en aldus niet door theorie of phrase, maar door een levensfeit en door levensdaden zich te sterken voor de worsteling, die komt... Ik bedoel met het oog op onzen strijd, dat zij, die nog geloof hebben en het gevaar van de verflauwing der grenzen inzien, beginnen moeten met een grens om hun eigen kring te trekken; binnen in dien kring een eigen leven moeten ontwikkelen; van dit aldus gevormde leven zich rekenschap hebben te geven; en alzoo eerst opwassen kunnen voor den strijd, die eenmaal aanvaard moet. Dit is de eenige methode, die zoo dikwijls ze consequent werd toegepast, de vuurproef doorstond...”⁴⁾.

„Tegenover zoo machtige levensbeweging kan alleen de beweging van een antithetisch leven met hoop

3) „De verflauwing der grenzen”, p. 41/2.

4) „De verflauwing der grenzen”, p. 44/5.

1) Antirev. Staatk. (Driemaandel. Orgaan) 1937; derde kwartaal; p. 253.

2) „Souvereiniteit in eigen kring”, p. 17.

Kortere macht. Opzettelijk uitdrukking met wat van meegere.” kerk megere mazen.

Het zo hier na staat, en van Da J. nicus er of tegen pendende karakie voegdhel Bouwma uitsprake over de zeggen z spraken waren al juist opk plaatselij Voetius aartsvija.

Het voor werd. ten bove beroepen der apos apostelec roepen v Geestes v Gaarne Handel.

was, en veel mee vent had wel de i vergader schil. M vent ove feit, dat waarovv niet geg dering c kerk doe Maar en hult bleven, i van het Christus.

Dus d door het bindt en in den b Maar

op goed ge weer een rea omgevin Dit st te breke boeiende Er moet zwaarde allerlei vinden kinderren offer nu

Tuist d dat het Neen — uit resse sequenti en werke daden b

Toch i clusiv wie eigen scheidt v door mij de gren wordt, h muur va

Ook in heeft Ku het Doop ke” nim huis slu minst ni

Met g deze lev geboor door het het leven Samen als volgt doorziet grondsla, C. V.), i zij het i der Schi groep vi